

מבט יהודי

עלון תקופתי לעידוד חשיבה יהודית

גיליון מס' 45 ער"ח סיון התשע"א / פקס: 15389743208 08-9743208

בס"ד

גאון

שאלות ותשובות עם הגה"צ רבי יהושע שוורץ שלי"א על לימוד התורה ו"שלא לשמה"
המברך על גבינה וזכר שאכל מקודם בשר, מה יעשה? תשובה לשאלה שאקטואלית מאד בחג השבועות
פניני מוסר ונקודות למחשבה על ענייני חג השבועות

מבט החודש: על מעמדו של ה"זמן"

היאך יפגשו, כך אי אפשר להתפלל שלוש תפילות ביום אם אין מושג של יום ולילה... אך לא! זמן הוא אינו עניין טכני, ול"זמן" יש מעמד חשוב. "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי", תחילת המשפט הזה מדבר על האדם עצמו, אל "אני", המשך המשפט "ואם לא עכשיו" נראה לכאורה שלא מדבר אל עצמותינו אלא הוא טכני בעלמא – שאם לא ננצל את הזמן נפסיד, אולם האמת היא ש"אם לא עכשיו" הוא המשך של תחילת המשפט – גם בזה שאף הוא מעורר את ה"אני" שבנו, שכן לזמן יש מעמד בכך ששייך להפוך אותו לקדוש, בכך שאפשר להפוך אותו למיוחד, ואם כן המשנה ממשיכה ומעוררת אותנו לנצל את הזמן ליעודו של – כי זה חלק מהעבודה "שלי".

עשרה שמתפללים בכל יום בזמן מסוים שכינה מגיעה ומחכה להם, מדוע היא מחכה, למה שלא תבוא רק כשיתחילו להתפלל, הלא סיבת הגעתה היא הקדושה המיוחדת שבתפילה עשרה, או מדוע שתגיע כבר מחמת הזמן התפילה הגיע? אם נבין שהזמן הוא דבר חשוב מצד עצמו – נוכל להבין שלאחר שהקדישו עשרה הללו זמן מסוים לתפילה בעשרה אזי הזמן הזה נהפך לקדוש, ואם ה"זמן" הקדוש הגיע השכינה עצמה מזדרות להגיע.

בדרך זו נוכל להבין את חשיבותם של המועדים, שכן אותם זמנים קדושים ויש בהם פוטנציאל לזכות ביותר קדושה וכו', ואילו היה הזמן דבר טכני שבזמן אחד יהיה יותר קדושה מבזמן אחר, ואף יש אפשרויות להשיג השגות מיוחדות יותר מבזמנים אחרים.

הבה אם כן נדמיין את עלייתו לשמים של רב מוישה המתמיד של העיריה. קריאת שמו מעוררת התרגשות בקרב כל מריון, ממש צדיק מופלג, כעת הגיע זמנו לעלות השמימה.

רב מוישה עולה לשמים, ונעצר על ידי שני שומרים, מלאכים, לאחר עיון קצר ב"תיק" של המתמיד הם אומרים לו: "תפקידנו לתבוע על ביטול תורה, אבל אצלך זה לא שייך, אתה נקי מביטול תורה, כעת תמשיך הלאה לחדר החקירות", רב מוישה המאושר ממשיך ונכנס לחדר החקירות, והנה החוקר מתחיל: "נשאת ונתת באמונה?", "כן" – עונה ר' משה, נמשיך הלאה "קבעת עיתים לתורה?", "מה הפירושי, לא שמעתם שאני המתמיד של העיריה?" – הוא עונה, והחוקר חוזר "קבעת עיתים לתורה?", "אני לא מבין מה השאלה, הרי כבר מקודם בכניסה שיחררו אותי המלאכים מיד באומרים שאני נקי מביטול תורה?!!!" – חוזר ר' משה ומקשה, "תחשוב טוב ר' משה, האם היה לך זמן מסוים שקבעת אותו לתורה, שהקפדת שלא לבטל ממנו בשום מקרה שבעולם, זמן שגם אשתך ידעה – שבשעה הזאת אין יציאות לשום סידורים דחופים?!" – אומר החוקר, ור' משה נבהל, הוא מעולם לא חשב על זה ש**אפשר להיות המתמיד של העיריה ולא להיות קובע עיתים לתורה**... ללמוד כל הזמן אבל לא "להקדיש" אפילו שעה אחת שתייהיה "כולה לה". "ודבר זה הוא משום שלזמן יש מעמד – כך שיש צורך לקדש חלק ממנו – לרומם אותו, ליחד אותו.

לאחר כותבי זאת סובבה ההשגחה שאתקל בדברי השלחן ערוך בס' קנה שאומר: "אחר שיצא מבית הכנסת לך לבית המדרש, ויקבע עת ללמד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה".

ויחי רצון שה' יצילנו אהבתו אלוהינו אל הציון
ויצילנו אהבתו אלוהינו אל הציון
מבית חס אמת
אלוהינו אל הציון

קוראים קריים
אלק אברהם

קראתי סיפור מיוחד לפני חג הפסח, וזה הסיפור: יהודי אחד – נקרא לו "משה" עובד באפיית מצות, בעבודה הקשה ביותר, הוא האחראי להכניס ולהוציא את המצות מהתנור הרוחני, מלאכה זו היא הקשה ביותר, ככה לעמוד שעות על הרגליים ליד תנור של אש, ולהזהר על כל מצה שלא תישרף, ומצד שני שתספיק להיאפות לפני שיוצא אותה, אבל שכרה בצידה, \$50 זה הסכום שהוא מקבל על כל שעת עבודה, והנה ביום מן הימים הוא קרא את דברי ה"פלא יועץ" וצ"ל האומר (ע' קביעות) שמי שקובע זמן ללימוד התורה בכל יום, והוא מקפיד עליו בכל יום ללא שום "תירוצים", נחשב כאלו לומד חצי יום, וזה על דרך הדין "כל קבוע כמחצה על מחצה", האמנו לי שגם לי היה קשה להאמין לדברים הללו ללא שאראה אותם במו עיני, ואכן פתחתי את הספר "פלא יועץ" ומצאתי שכן הוא אכן כותב, ללא גזומה, את דבריו הוא מתנה בכך שלאותו אדם אין אפשרות ללמוד יותר, כי אם יש לו זמן הלא הוא מחוייב ללמוד כל הזמן, תנאי נוסף הוא מתנה שזה רק אם אותו יהודי מקפיד על הזמן ההוא תמיד – תמיד, בבחינת "חוק ולא יעבור". אותו יהודי התחזק מהדברים הנ"ל וקבל על עצמו ללמוד בכל יום 6 עד 7 בערב "חוק ולא יעבור", והוא עמד בדבריו, גם כשהיו חתונות וכדומה, כולם ידעו: "משה משש עד שבע תפוס, הוא נמצא בבית כנסת הסמוך..."

כך המנהג המשיך מזה זמן רב, והנה ביום מן הימים הוא מקבל טלפון עם בקשה שיעבוד שעה אחת בלבד עבור איוז "חבורת מצות" חשובה, הם שומעים על משה דברים טובים ורוצים שדווקא הוא יעבוד עם התנור, כמובן נישתתם שמדובר על עבודה חד פעמית בין שש לשבע... בשביל משה זה כבר לא היה כל כך "ניסיון", פשוט שהוא סירב, אלא שהלה מעבר לקו ממשך להתעקש, הוא מסביר שהם כבר שכרו מאפייה לשעה הזאת ואי אפשר לשנות וכו', הוא העלה את המחיר והציע למשה \$70 במקום 50, אבל זה לא שבעה את משה. אולם העקשן ההוא ממשיך לעלות את המחיר ל\$150 לא פחות... בסופו של דבר משה עמד בניסיון ולא וויתר.

חג הפסח הגיע, באחד מימי חול המועד, דופק יהודי על דלת ביתו של משה, והוא אומר כך: "אני תושב חו"ל ובאנו להגוג את פסח בארץ, הילדים שלי אוכלים רק את המצות של המאפייה בה אתה עובד, הם התרגלו לזה מחו"ל, כעת נגמרו לי המצות, כל היום הסתובבתי בחנויות ולכולם אולו המצות שלכם, עד שאמרו לי שכבודו עובד במאפייה, יאמר לי כבודו שזאם יש לך מצות מיותרות?" משה עונה בחיוב, ורץ להעניק ליהודי הזה 2 קילו מצות, ואותו יהודי פותח את הארנק בכדי לשלם, משה מסרב לקבל תשלום, הוא מסביר שקיבל מתנה כמות גדולה של מצות, ואותו יהודי מתעקש ובסופו של וויכוח הוא מגיש למשה... כמה כסף? ודאי נישתתם: \$150...

סיפור מדהים על כוחה של עקשנות לשמור על "קביעות עתים לתורה". ניסוק בס"ד קמעא בבירור מעמדו של ה"זמן" לאור תורת מורי ורבי המשגיח הגר"ש וולבה זללה"ה (בספרו "מאמרי ימי הרצון"), וכך נבין יותר כמה חשוב "קביעות עתים". האברכים היקרים ובני הישיבות שחושבים שהמאמר הזה אקטואלי רק למי שנוסק ב"דרך ארץ" מתבקשים לקרא את הדברים ולגלות שגם להם חשוב לשמור על "קביעות עתים", על זמן מיוחד ללימוד עליו לא מותרים גם ב"שישי – שבת", וגם ב"בין הזמנים", וגם ב"עונת החתונות"...

נחבונן מהו מעמדו של ה"זמן". לכאורה המושג הזה – "זמן" הוא עניין טכני בעלמא, הלא אי אפשר לסכם עם חבר על מפגש ללא קביעת זמן מסויים, אחרת

שאלות ותשובות עם מו"ר הגה"צ רבי יהושע שוורץ שליט"א

רב הניכי נובהרדוק ק"ס

לרגל חג מתן תורה, אנו מגישים בס"ד שו"ת עם הגה"צ שליט"א בענייני לימוד

התורה, ו'שלא לשמה':

זצ"ל שמדויק מלשון "לעולם" שלא יאמר יהודי אם לא זכיתי לעסוק לשמה אין חשובה עבודתי לפני ה' יתברך, שכן ימשיך "לעולם" לעסוק שלא לשמה עד שלבסוף יזכה להגיע ללשמה. לפעמים רואים תלמידי אשר נכשלים בגאווה, אבל תאות הכבוד היא שהביאה אותם ללמוד, כך שהם עוסקים לפחות "שלא לשמה", רבי עקיבא לפני שחזר בתשובה אמר שאם יפגע בתלמיד חכם ישכנו כחמור, ומפרשים המפרשים שאמר זאת משום שחשד אותם בגסות הרוח, ומה באמת? באמת שבלי תאות הכבוד וכו' בתי המדרשות היו חלילה ריקים...

אמנם כשעוסקים בתורה ומצות מתוך שאיפה לכבוד ישנה סכנה, שמא יהפוך להיות מקנטר וכו', אשר על זה לא נאמר שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ומה העצה בכדי שהעסק בתורה ומצוות שלא לשמה לא יביא דברים שכאלה? העצה לכך היא לימוד המוסר, לימוד המוסר יגרום שהשאיפות שאינם רוחניות לא יגרמו ל"אלי וקוץ בה" ולא יהיו בגדר "אהבה התלויה בדבר", ועלי ידי לימוד המוסר זוכים שמתוך שלא לשמה יבא ללשמה.

יש "תיקון המדות" ויש "בירור המדות", כך מבואר בספר "מדרגת האדם" מהסבא מנובהרדוק זצ"ל, בירור המדות – זה לברר מה הסיבה שגרמה לכך שהאבה נהפכה לשנאה, מה הסיבה האמיתית של האבה אשר כשאין את הסיבה הזאת שוב אין אהבה, ולדוגמא תלמיד בישיבה אשר הראש ישיבה מאד חיבב אותו ושיבחה אותו וכו' וכשהציעו לו לשדך את הבחור עם ביתו הוא סירב, והתלמיד התחיל לשנוא אותו, דבר זה העיד שהאבה שהייתה בתלמיד אל רבו הייתה התלויה בדבר – הוא נהנה מהכבוד שנתן לו הרב וכדומה ולכן כשבטל הדבר בטלה האבה. אך לא רק בדוגמא הזאת, אלא כל הזמן, יום אחד קמים עם הרגשה טובה ומרוצים ממה שקורה איתנו ויום אחר קמים מאוכזבים וממורמרים, ומדוע? מה גרם לכך? על כורחך שהסיפוק שהיה אתמול היה תלוי באיזה דבר שהשתנה וכו' ומהו הדבר? את זה מבררים בעבודת "בירור המדות". וכל העבודה הזו להכיר את מדותיו ולעקוב היכן הוא אוהו וכו', זה הכל בא בסיוע לימוד המוסר.

רבי ישראל מסלנט זצ"ל אמר שהיה רוצה שגם בלימוד המוסר יהיה את הדחף של "שלא לשמה", שתיהי "קנאת סופרים" וכו', כי זהו דבר טוב, שעל ידי זה יתרכו ה"עובדים" ומתוך שלא לשמה יבואו ללשמה.

יש כאלה שלומדים מוסר ואף משפיעים על אחרים בשיחות מוסר וכו', אולם הם עדיין מתגאים, הם אף מתגאים ב"שיחות מוסר" שלהם, כי אכן זה בא בשלבים, לא ברגע אחד משתנים לגמרי.

שאלה: האם לימוד התורה "שלא לשמה" לגמרי, ההינו שכלל אין לו שאיפה לזכות ללמוד לשמה, חשוב [לפחות במקצת] לעניין "מתוך שלא לשמה בא לשמה"?

תשובה: בודאי, אני מכיר אישית אחד שהגיע ללמוד בישיבה רק בגלל התנאים הגשמיים הטובים וזכה לצאת תלמיד חכם חשוב, כי סוף כל סוף זוכה ומכיר במעלות התורה.

שאלה: לפעמים אני מתישב בבית המדרש ללמוד, והנה מתישבים לידי אחרים אשר מדברים דברים בטלים, ואני מסתפק אם עלי לברוח מהניסיון הזה ולשבת במקום שלא מדברים, או שאדבר אתמוּד עם הניסיון, מתוך תקווה שאנצח את היצר ואצליח להתרכז בלימוד על אף ההפרעה?

תשובה: דומה הדבר לאחד שרוצה לישון ויש רעשים מהשכנים וכדומה, והוא מחליט להתמודד עם ההפרעות ולהרדם... וכי זה אפשרי?! גם אם כן, זה קשה מאד, ומסוכן, עליך לשים אטמים באוזניים כדי שלא לשמוע את הדיבורים, אבל אל תשים אותם ליד אחרים אלא לפני כניסתך לבית המדרש בצנעה, כך לש ישימו לב לזה, וכך תשב ללמוד ללא הפרעות, עם נסיונות לא מחפשים להתמודד, כשאפשר לברוח יש לברוח, וזה גופא מלחמת היצר, המלחמה היא לברוח, לנצח הוא להצליח לברוח מהמפריעים.

ולחיפך, אומרים חז"ל שכשאיכא דרכא אחרינא ללא נסיונות, ואדם בוחר בדרך עם הנסיונות באומרו אלך ואנצח את היצר, זה "רשע מיקרי", הרי שאין זו הדרך. ומה שאמרו חז"ל "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", היינו שילחם בו על ידי שיברח ממנו.

שאלה: שלמה המלך ע"ה הי' בקיא בכל החמות וכו', והיו עוד צדיקים בקיאים בשיחות בעלי חיים ובכל מיני דברים, וכי מה עניין יש בזה?

תשובה: שלמה היה שופט ולצורך השפיטה היה צריך להיות מכיר בכל מיני חכמות כדי להיכנס לעניין עליו הנידון, ולמצוא את הפתרון ואת האמת. ראוי אף לציין שהיו צדיקים שניכרה חכמתם בכל מיני עניינים, ואמרו שאת הכל השיגו מהתורה.

שאלה: האם שייך להתנתק מגשמיות וענייני עולם הזה אף ללא שימלא עצמו ברוחניות כנגד, ואף ללא התורה?

תשובה: אכן, יש גויים שעבדו על עצמם שלא להנות מהעולם הזה, והם זכרו שזהו עולם חולף וכו', הם הגיעו לזה מהשכל, לא מהתורה עצמה, כי באמת התורה זה השכל הישר והאמיתי, ויש שזכו לזה. וזה תוכחה לנו, אם הם ללא תורה ולימוד המוסר זכו, אנו שלומדים תורה ולמדים מוסר, היכן אנחנו!?

שאלה: איזה עצה יש בכדי להתחזק בעבודת ה' "לשמה"?

תשובה: חז"ל אומרים לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואומר על זה הרב דסלר

העלון מופץ לעילוי נשמת:

מיכאל בן רחל, מפרת בת ביתיה, רפאל בן זולאי, זלמן בן ביתיה, עמנואל בן יפה, מישאל בן בכמאל, ביתיה בת יפה, רוזה בת שרה, אוריאל בן שרה, מפרת בת בלור, משה בן שרה, מורדכי בן אורול, אליהו בן אורול, רפי אלקלאי בן שרה. זכרונם לברכה. ת.נ.צ.ב.ח.

העלון מופץ בכותל המערבי, בבתי כנסת מרכזיים ברחבי הארץ, ובעשרות בתי כנסת באופקים. אנו מקבלים תרומות להצלחה/ רפואה/ עילוי נשמה/ פרסום תורני, בכל סכום, תזכו למצוות

לתרומות נא התקשרו נא ל: 08-9743208 בשעות הערב

מבט הלכתי: תשובה בדין ברוך על חלב וזכר שעדיין לא עבר ו' שעות מאז שאכל בשר

שאלה: מאד מצוי בחג השבועות אשר בו נהגים לאכול באכילת חלב, ואף נשארים בו נעורים כל הלילה ורוצים לשתות קפה עם חלב כדי לשמור על עירנות, שמברכים על דברי חלב וזוכרים שעדיין לא עברו שש שעות מאז שסימו לאכול את אכילת הבשר, השאלה היא מה כעת יש לעשות, האם יאכל מעט מהחלב בכדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, או שלא יאכל, היות ובוזה עובר במזיד איסור.

נדון את נידון זה כספק ספיקא ספק אם יש להמתין שש שעות וספק אם מותר לברך על מאכל איסור, ונסמוך על מי שאומר שחצי שיעור מותר באיסור דרבנן וממילא יוכל לטעום מעט, ואף אם ברכה לבטלה דרבנן עדיין הרי ברכה לבטלה הוא איסור ודאי משא"כ איסור אכילת חלב אחר בשר וכמו שבארנו, ויש לעיין בזה עוד טובא [ורק נציע למעיין לעיין בשו"ע י"ד סי' קט"א, ותוס' נדה י"ח ע"א, ופני יהושע כתובות ט' ע"א, ושו"ת ערו"ת סי' מו, ועי' בשו"ת הקרי לב ח"א י"ד סי' ככו, ובשו"ת כתב סופר י"ד סי' כז, ובספר טהרת הבית ח"ב עמוד סב, ועי' בשו"ת עין יצחק ח"ב אבה"ע סי' טז, ושו"ת דברי מלכאל ח"ג דף צג]. והרבה מחכמי ספרד כתבו כי אפילו כשיש מיעוט פוסקים הסוברים שלא לברך ואילו המחבר ורוב הפוסקים סוברים שצריך לברך מכל"מ יסמוך על מיעוט פוסקים ולא יברך, עי' כה"ח סי' רטו סקל"ג, שו"ת יהודה דעת ח"ד סי' מא, ילקו"י איסור והתר סי' פט, ספר ברכת ה' ח"ב עמוד פד שרצה לפרוץ את הספק ספיקא הנזכר, ובקונטרס הה"ב ח"א סי' כז ושם בעמוד קט והלאה, ועי' בספר וזאת הברכה פרק כ אות ג.

עוד נקודה שכמעט לא הוזכרה היא חילוק בין דבר שהוא איסור בעצם לדבר שהוא רק מלכתחילה, עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' כ וה"ה סי' כד, שבעל שבט הלוי דן שם ומחלק בין איסור גמור לאיסור שמלכתחילה, ולדוגמא בתענית טעימה מועטת אסורה רק מלכתחילה וטעימה מועטת לפני תפלה אינה אלא מלכתחילה וכדו' שבוזה אם ברוך יטעם משא"כ כאשר זהו איסור גמור.

[ב.] לכאורה מצאתי בדברי הנשמת אדם כלל ה' שלא כדעת האוסרים לטעום מהגבינה, שהקשה הנשמת אדם על המג"א שכתב בדעת הרמב"ם שברכה לבטלה דאורייתא והקשה א"כ מדוע לגבי בהמ"ז פסק הרמב"ם שבהסתפק אם ברוך ברכת המזון חוזר ומברך, ולכאורה הלא כיון שברכה לבטלה דאורייתא א"כ כאשר מסתפק אם ברוך מספק שב ואל תעשה עדיף מאשר להכנס לספק איסור דאורייתא של ברכה לבטלה, וע"כ מסיק הנשמת"א שלא כהמג"א ושדעת הרמב"ם שברכה לבטלה דרבנן עכ"ל, ולכאורה הלא הגם שברכה לבטלה דרבנן מדוע יעקור בידים איסור דרבנן, שכן לדעת מרן השבט הלוי שסובר שלא יטעם משום שלא עוקרים בידים אפילו איסור דרבנן היאך מברך בהמ"ז, וא"כ משמע במפורש שלא סבר כדעת השבט"ל ועדיף לעקור איסור דרבנן ולא להסתפק שמא עובר איסור תורה, ויתכן שיש מקום לחלק ויש עוד מקום לעיין בזה, אך לכאורה בפשטות נראה שחלק עליו. (ולגבי ישוב המג"א עי' בספר משמרת חיים ח"א עניני ברכות אות יא.)

[ג.] ובאמת יש לדון מדוע שיאסר לברך את ה' שלא לצורך, הלא הגם שאינו מחוייב לברך הרי שלמעשה משבחה את ה', וכי מה יש בכך, ואכן בנש"א שהוזכר ביסס את דבריו על כך שס"ל דלא אסרה תורה כאשר אינו מברך בדרך זילזול, וכל האיסור של לא תשא הוא רק כאשר מברך בדרך זילזול שחוק והיתול אך כשברך בדרך כבוד אינו אסור אלא מדרבנן, ובחכמת שלמה או"ח סי' רטו מבואר שכל האיסור של ברכה שאינה צריכה היא כאשר אומר ברוך אתה וכו', משא"כ כשאומר אתה ה' וכו' לא עובר על לא תשא (ותלוי בתוס' שכבר הזכרנו), שכן האיסור הוא רק כשברך בדרך שקרים שאומר את נוסח ומטעם הברכה שניתקנה לכאשר נהנה בזמן שכלל אינו נהנה, ובדבריו מצאנו.

ומזה העניין מצאתי אהרה לנידון שלנו, זהלא כאשר ברוך על החלב לא עשה זה בדרך שחוק המובאת בנש"א, ואף לא מדרך שקרים המובאת בחכמת שלמה, וא"כ לכאורה לא יאסר מדאורייתא משום ברכה לבטלה מה שלא יאכל החלב לאחר שברך. ועי' בשו"ת בצל החכמה ח"ה סי' סו וסי' סז לגבי יאכל החלב למפרע בברך ברכת הדרך חזרו בו מלצאת, שלפחות לחלק מהפוסקים אין ברכה לבטלה למפרע ויתכן שכולם מודים לזה עכ"ל, ושוב הגענו לנידון דידן, שכן כאשר ברוך ברכינות ושלא בדרך שחוק וכו' ורק לבסוף נזכר שאכל בשר וכו' ככה"ג מי אמר שאם לא יאכל החלב תהי' ברכתו לבטלה, כי אף שהתברר שברך לחינם הרי שולבד שלא נעשה בדרך שחוק ושקר נעשה בדרך אמת ושמה לא נאמר שמתגלה למפרע, ויתכן שזהו עניין אחד והוא בהא תליא שבגלל שלא ברוך בדרך שחוק ושקר מדוע שלמפרע תהי' ברכתו לבטלה.

תשובה: *בספר זכור לאברהם כתב שלא יאכל, הובא בשדי חמד במערכת בב"ח. *והכפ הזיים כתב שבחורף יסמוך על הפר"ח בעברו בככר ד' שעות זמניות ויאכל מעט, וכן דעת הגר"ש ואזנר שליט"א – יעוי' בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' רח על שו"ע סי' רז, וח"ד סי' כ, וח"ה סי' כד, וכ"כ בספר ברכת ה' ח"ב עמוד פד. * אולם המעדני השולחן במטה"ש או"ו, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א, שאפילו בקיץ אם עברה שעה אחת ובירך יאכל מעט – שאם יחמיר נמצא מיקל ואם עדיין לא רחץ פיו ירחץ, ואין זה הפסק כיון שעושה לצורך – יעוי' בתשובות הנהגות ח"ב סי' שפט, וכן דעת הגר"ע יוסף שליט"א – יעוי' בשו"ת יהודה דעת ח"ד סי' מא, וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ד סי' כד (ועיין בספר דרכי הלכה הל' ברכות הנהגין סי' יח ובהערה שם, ובספר דרכי הלכה כשרות הבית פק"ד סי'א ושם בהג' אות לב).

[ראוי לציין שיש שנהגו להקל באופנים מסויימים בחג השבועות בהמתנה בין בשר לחלב, וברור שזה נפק"מ לענייננו, אך כבר כתבו הפוסקים שאין להקל בזה אלא רק מי שכך קיבל מאבותיו או רבותיו. וכתבו המשנה ברורה בס"י תצד סק"ז וכן בשל"ה הק' ועוד שיש להיזהר בדיני ההמתנה שבין בשר לחלב בחג השבועות כמו בככל השנה, מלבד ברכה אחרונה שאין צריך, אמנם הנועם אלימלך הק' בפר' משפטים ז"ה לא תבשל הביא שהקילו בזה, ויש שפירשו את דבריו שבוזה לא צריך לחוש והארי"ז"ל שתמיד לא אכל באותו יום בשר וחלב, אלא בחג השבועות די לנו בהמתנה שמעיקר הדין, הבה"ש או"ח סי' תצד סק"ח כתב בשם הכל בו להתיר גבינה לאחר בשר ובלבד שירחץ וחצוץ שיניו להוציא הבשר, ובחוק יעקב שם סק"א כתב ע"ז ששומר נפשו ירחק מזה, ובפסקי תשובה סי' רפה כתב בשם ספר יועש אברהם שהגה"ק מוהר"א מטשכנבוב צ"ל הורה לשואלין אותו להקל בזה – על ידי שישנו בינתיים שינת צהרים, ומכל מקום כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ע שאין להקל בכל הנ"ל אלא אם יש לו בזה קבלה מאבותיו או רבותיו.]

העניין בהרחבה: [א.] הנה יש לדון באחד שאכל בשר

ועדיין לא עברו שש שעות וטעם וברך על הגבינה וזכור, האם יטעם מעט בכדי לא לעבור על ברכה לבטלה, או שעדיף שלא יטעם ולא יעבור על איסור דרבנן של המתנה בין בשר לחלב, לכאורה היה נראה שיש צד גדול להקל בכך מכיון שמצינו הרבה שלא חייבו המתנה שש שעות ואולי אפשר לצרפם להקל במקום ברכה לבטלה ולטעום מעט, דהנה מלבד דעת הפר"ח שמקל בחורף כבר לאחר ד' שעות, ומצינו שסמכו עליו חלק מהפוסקים בנידון שלנו, עי' בשדי חמד ח"ו עמוד 325 בשם ספר זכור לאברהם ובכה"ח על סי' פט, אלא שעדיין לא ביררנו שגם בפחות מד' שעות יותר להקל בכדי שלא תהא ברכתו לבטלה, והרי עומדות לפנינו דעותיהם של הראשונים שלא הצריכו אלא המתנה שעה אחת או אפילו כלום, דעת השערי דורא שמספיק שעה אחת, דעת המרדכי והתוספות שאין צריך כלל המתנה ומספיק סילוק השולחן קינוח והדחה, וכ"כ רב"י וכן בהג' אישר"ל ובהג' מימוניות, והגם שלא פסקו כמותם אלא כהרמב"ם והטור יתכן שבנידון דידן יסמכו על המקלים שלכאורה בשר וחלב ספק וברכה לבטלה ודאי, ויתכן שאף חמור יותר ברכה לבטלה שהיא לחלק מהשיטות דאורייתא, דעת התוס' ר"ה ל"ג ע"א ד"ה והא שאין איסור ברכה שאינה צריכה אלא מדרבנן, וכ"כ הרא"ש קידושין פ"א סי' מט ועוד, וכ"ד הריטב"א עי' בחידושו ר"ה ל"ט ע"ב ובשיטה מקובצת בביצה ד' ע"ב שהביא משם הריטב"א, ובהלכות ברכות כתב הרמב"ם בפ"א ה"ט שהיא מן התורה וכן בשו"ת הרמב"ם פאר הדור סי' קה, כך למדו בדעת הרמב"ם בשו"ת הגאונים שע"ת סי' קט, וכן פסק המג"א סי' רטו סק"ו, ויש שחלקו וסברו בדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן, כ"כ באליהו רבה סי' רטו ועוד, ועי' בנש"א כלל ה', חזו"א או"ח סי' קלו או"ה, ספר ברכת יעקב סי' ו וסי' ז, ועי' בברכ"י סי' מו סק"ו, ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' מה ובקובץ מבית לוי ח"ז עמוד פד. וכאן בא הנידון אם ברכה לבטלה דאורייתא שמא עדיף למנוע איסור תורה או עדיף למנוע עקירה בידים של איסור דרבנן, והאם

פניני מוסר ונקודות למחשבה

על חג השבועות

הענווה הנדרשת לקבלת התורה

נגסה לרגע לדמיין לעצמנו את עם ישראל, בשעה שהתבשרו על פרטי מעמד קבלת התורה:

עם ישראל מתאספים סביב משה רבנו, הם רוצים לשמוע היכן יקבלו את התורה, והנה, אומר להם משה רבנו שאת התורה יקבלו בהר סיני הנמוך והשפל, ומדוע דווקא שם? מסתבר שתמחו עם ישראל, והם קבלו תשובה שדווקא שם בהר הנמוך והשפל בחר השם, וזאת היות וכל ההרים האחרים התגאו וטענו שהם הראויים ביותר שתינתן עליהם תורה, ואילו הר סיני שתק, ולכן הוא, העניו ביותר, והוא הראוי שתינתן עליו התורה.

עוברים להם ימי ספירת העומר, וההכנה לקראת האירוע המרגש והמרוםם כל כך, ועם ישראל צועד בחיל וברעדה לעבר ההר עליו סיפר להם משה רבנו ע"ה, בדואי חיפשו שם איוה הר נמוך, שספק רב אם ניתן לכנותו בשם "הר", אך הנה מזה נגלה לעיניהם המשתוממות: ההר המדובר פשוט קיבל הגבהה, פרחים יפים וססגוניים צמחו עליו, קולות וברקים סבבוהו, האם זה ההר שאליה התכווין משה? האם לזאת יקרא הר נמוך ושפל? אפשר שתמחו ישראל, הלזאת תקרא ענוה?

אך בואו נשאל עוד שאלה, וכי הרים הם בני אדם, ומה שייך גאווה אצל הרים? האם ניתן לייחס להם תכונות של גאווה ושפלות, והאם קיים בכלל מצב שההרים "יתוכחו" ביניהם?

ועוד, נינו שההרים יכולים להתגאות, הלא הר סיני היה נמוך יותר משאר ההרים, ואם כן וכי יכל להתגאות? ומי אמר שאם הוא היה זוכה להיות גבוה הוא היה נותר ענוי?

אולם התשובה לכולנה פשוטה: מדוע אין להתגאות? כי אין במה להתגאות, כי מה שפלוני רם על אלמוני זה רק משום שהי מגביה פשלים, והי מוריש ומעשיר, אך לאדם אין שום כח משלו, ואת המסר הזה קיבלו מהר סיני. הר סיני לא התגאה, האם זה משום שרק לו לא היה במה להתגאות? לא ולא, כי באמת גם לגדול אין במה להתגאות, הלא הכל מאת ה', והה מסר, כמו שהקטן לא מתגאה כי אין לו במה להתגאות, כך גם הגדול לא יתגאה, כי באמת, גם לגדול אין במה להתגאות.

להרים אין פה, אין להם "מידות", הם לא ענויים וגם לא גאוותנים, אבל הם קבלו את הכלים הללו כדי לחנך אותנו, והחינוך הזה יכול להצליח הגם שיש קולות וברקים – לכבוד התורה, היום שקטן הוא ענוי – כי באמת כוחו הוא שווה בין שווים.

את המסר הזה חיוקו ישראל בו ביום מתן תורה. הביכורים אותם חוללו להביא מיום מתן תורה ואלך הזכירו שהכל מאת ה', ואין במה להתגאות, כי דוקא את הפרי הראשון את זה שערור לאדם תחושה ש"אני" עשיתי משהו מעצמי, כביכול, אותו מביאים לבית המקדש כדי שנוכרו ונפנים את המסר הברור שהכל מאת ה' ועל פי רצונו ומאמרו.

יהי רצון וזכה בקרוב לבניין בית המקדש, ונביא את הביכורים כבתחילה, ואף תנהג שמיטה מדאורייתא, וזכה לקחת את המסר הנוכח, ומחמתו להודות יותר לה' על כל הטוב שגמל לנו. אמן ואמן.

הכפיה שבמתן תורה

במעמד קבלת התורה כפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו כאן תהא קבורתכם, כידוע מחז"ל. אלא שאם מתבוננים בעניין מתעוררת שאלה: אם מעמד קבלת התורה היה מתוך כפיה, מה המעלה שבאמירת ישראל "נעשה ונשמע", שהקדימו ישראל לומר נעשה לפני שמעו במה מדובר וכו', שכידוע מחז"ל שאמר הקב"ה מי גילה רו זה לבני וכו', ומה מעלה בזה הלא לכאורה לא אמרו את הדברים מעצמם אלא מתוך כפיה?

אפשר שישראל באמת חפצו לקבל את התורה מרצונם, וכשנשאלו אם מעונינים לקבל את התורה, ענו מיד "נעשה ונשמע" מעצמם, אולם על אף הסכמתם לקבל את התורה רצה הקב"ה לכפות עליהם את קבלתה, בכדי שלחוקי התורה יהיה רושם של "חוק" ולא של "בחירה חופשית". אם יהודי מתייחס למצוות כאל דבר שברשותו בבחינת "אני החלטתי שאני רוצה לשמוע לה" הוא מוציא מהמצוות את כל התוכן שלהם, שכן קיום המצוות צריך לבוא מתוך כניעה לפני הקב"ה. ומשום כן אף אסור להוסיף על המצוות, המוסיף על המצוות נחשב למין היות והוא מייחס את קיום המצוות כקיום רצונו האישי וברצונו הוא מוסיף על המצוות, אחד כזה אף שלכאורה הוא "מחמיר", למעשה הוא אחד שלא נכנע אל ה', בדומה לזה אשר ברצונו מחסר מהמצוות.

אם בחוקתי תלכו" אומר הקב"ה, דווקא החוקים, המצוות שאנו לא יודעים את טעמיהם, דווקא על ידיהם שייך ללכת בדרך ה', "הליכות עולם לוי" – דרך

חיים, לעומת זאת בקיום מצוות כשמביינים טעמיהם או אז יתכן שרק בגלל הטעם מקיימים את המצוה. כי אין בקיום המצוה משום גילוי על ההליכה בדרך ה', אם לא שמקיימים את המצוה רק בגלל שהי ציווה, רק בגלל שאנו כפופים אליו, ודבר זה מתקיים במצוות שלא יודעים טעמיהם, בחוקים שאותם מקבלים יותר בתחושת כפיה – ללא הבנה, ומצד שני ברצון – כי רוצים לעשות רצונו (עפ"י ספר מאור עיניים). רק כשמתייחסים לקיום המצוות בצורה של כניעה אל ה' ניתן לזכות על ידם לחיות "חיים עם ה'" – שעשיית רצון ה' ייהפך ל"דרך חיים". אומר הסבא מנבהרדוק זצ"ל שהסוד הגדול של "נעשה ונשמע" הוא ההתמסרות לגמרי לכל מה שהתורה דורשת, ולחור אחר השלמת כל החלקים בכל פעולה, וכמו שאם יחסר חלק אחד מרצון הבורא כבר נתן הוא מקום למדונו האישיות כן אם יוסיף חלק אל התורה הוא גם כן חסרון, וצורת תיקון המדות על ידי התורה הוא בזה שמשלמים את כל חלקי התורה – לא פחות ואף לא יותר ("מדרגת האדם" ברור המידות).

משה קיבל תורה מסיני

"משה קיבל תורה מסיני", משה זכה למדרגת קבלת התורה – מסיני, מהעוונה שהיתה בו – כמו להר סיני, ולכן זכה שתנתן התורה על ידו [מהרא"ל צינץ זצ"ל בביאורו על תחילת מסכת אבות]. משה יכל להתגאות בדברים אמיתיים, הן הוא הכיר את מעלותיו, אבל על אף הכל הוא נותר "ענוי", ענוה "כסיני", ענוה שנותנת גם כשמכירים את המעלה, את הזכות להיות ההיכי יתמצו לנתינת התורה, גם אז, על אף ההתנהגות ב"כבודות" בהתאם לתפקיד, "כבודות" של "כבוד התורה", על אף זאת להשאר ענוי, להכיר שרק ה' הוא המגביה ומשפיל, נתון כשרונות ומסרים, ואם כן אנו לא ראויים לשום "תחושת גאווה", כי אנו מעצמנו לא עשינו כלום, אין לנו שום כוחות.

יום מתן התורה מזכיר לנו את חשיבות הענווה, חשיבות הענווה כדי לזכות לקבל תורה, חשיבות הענווה כדי לזכות להיות מסייע לנתינת התורה, וחשיבותו כדי לזכות להיות מעביר התורה לדורות הבאים, אך לא ל"שלות" נדרשנו מחובתנו להכיר את המעלות, לדעת שאנו מיוחדים, מיוחדים כעם ומיוחדים כל אחד כשלעצמו, אך דווקא מתוך שנכיר שקיבלנו מה' כל כך הרבה, נזכור שאנו עצמנו לא ראויים לכלום. כך שהכרת המעלות לא יסתרו ואף יחזקו את הענווה הראויה.

ולסיום, ראיתי בספר "תולדות יעקב יוסף" שאומר שכדי לבחור בדרך ה' צריך להתרחק תכלית הריחוק מהגאווה, כדי ליכנס בשער הכניעה, ואז נבקל ויכל לבחור בטוב מצד שהוא טוב, ולמאוס ברע מצד שהוא רע, ועל פי זה מובן מדוע נאמרה שמיטה שבראך ישראל וכי אצל הר סיני, שזה כדי שילמד מהר סיני את מידת הכניעה, ובעבור זה יזכה לבא אל הארץ העלינה הניתנת במתנה [פרשת בהר ד"ה וז"ש כ"ן].

"שמחת התורה" בחג השבועות

פעמים בשנה אנו חוגגים עם התורה, גם בחג השבועות וגם בשמחת תורה, ומהי "שמחת התורה" אשר בחג השבועות?

ראינו כבר במאמרים לחג הפסח שהמצוה ושאר ענייני הפסח מסמלים את החרות הרוחנית של ישראל מטומאת מצרים, כמו כן ראינו שהימים אשר בין פסח לשבועות הם ימים של יציאה מ"מ"ט שערי טומאה, ברור אם כן שחג השבועות אשר בא לאחר כל הימים האלה של מאבק לחרות רוחנית גם הוא סובב סביב אותה חרות.

השמחה בחג השבועות היא על "שהוציאנו מעבדות לגשמיית לחרות רוחנית", ועל שזכינו לקבל את התורה המוציאה את האדם מהשיעבוד לגשמיית, ובד בבד נותנת לו את האפשרות להפוך את הגשמי עצמו לרוחני.

הגמרא (פסחים ס"ח: א) דנה על המועדים האם הם "כולו לה" או גם "חציו לכס", "א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבנין נמי לכס, מ"ט: יום שניתנה בו תורה הוא", ללמדנו שיום שניתנה בו תורה הוא בודאי זמן לשמחה גשמיית "לילכס", ומדוע? הלא לכאורה להיפך, דווקא משום שבו ניתנה התורה לכאורה היה ראוי לצלל את כולו לה, ומשום

מה כל כך ברור שדווקא בחג הזה צריך שיהיה בו גם "חציו לכס"?

מבאר רבי אליהו לופיאן זצ"ל (לב אליהו ח"ג עמוד ס"ד): הנה הפילוסופים היוונים טענו שהאדם צריך להתנר מכל גשמיית וכי התורה דוחה את טענתם ואומרת שההפך הוא הנכון, עבודתנו תלויה בכך שנצליח להפוך את כל הגשמי ל"עבודת ה'", וזוהי תכלית בריאת כל העולם, שנעבוד את ה' גם באכילה ושתייה וכו', "בשני ירצך – ביצר הטוב וביצר הרע", גם בחומריות יש לעבוד את ה' ולנצל את הכל לעבודתו, אם כן ברור שהיא הנותנת, יום שניתנה בו תורה, יום בו הוחלפה אצלנו העבודה של ניצול הגשמי לרוחני, הוא החג אשר כל כך ברור שיש לחגוג אותו גם בדרך של "לכס", גם בגשמיית, עם ניצולה לרוחניות, עכ"ל.

ניתן לעשות מוני לעלון בדוא"ל [חנינם] או בדואר במחיר 2 ש"ח לגיליון חודשי

[ניתן לשלוח 20 ש"ח ל10 חודשים וכדומה]

לצטרפות ניתן לפנות ל: 08-9743208 או בשעות הערב ב: 0527608955

או בדוא"ל: Mabatye@gmail.com